

Forord

Vi kender H.C.Andersens eventyr: *Keiserens nye Klæder* som en satire over kollektiv forblænding. Kejseren går i procession gennem byen uden tøj på, efter at nogle berageriske skræddere har franarret ham og alle hans undersætter deres sansers brug. Denne fabel er lagt så træfsikkert tilrette, skriver Hans Brix i *H.C.Andersen og hans Eventyr*, at den siden er blevet »Yndlingsvaabenet for de utallige, der i Danmark gør Fordring paa at være Indehavere af sund Fornuft«. Andersen lader et barn udtrykke fornuften: han har ikke noget på, siger det til sin far. De nye klæder er usynlige, de er udtryk for en illusion.

Men, hævder *Torben Kragh Grodal* i dette nummers indledende artikel, *Det synlige og det usynlige*, klæderne er også synlige, nemlig i teksten som sprog. Andersen skriver ikke, at kejseren er nøgen. Han fastholder i stedet læserens opmærksomhed på den sociale overflade, ved at vælge det negative udtryk: kejseren har ikke noget på. Når vi i teksten ikke ser nøgenheden, men fraværet af tøj, bevidner vi en aktiv forskydning af opmærksomheden bort fra den pinlige nøgenhed og hen mod en »fysisk udtryksfigur«: ikke-tøj, der fungerer som kompromisdannelse mellem jeg og omverden, idet den tillader det emotionelle felt omkring det nøgne at blive synligt. Barnet ser det 'socialt usynlige', fordi det endnu ikke er integreret i de sociale normer, der styrer den kollektive opmærksomhedsforskydning.

Torben Kragh Grodals artikel handler både om tekstlæsning og om psykoanalysens fortrængningsbegreb. Moderne fiktionsanalyse bestemmer ofte et synligt og et usynligt lag i teksten. Forfatterens intenderede betydningskonstruktion træder frem på baggrund af tekstelementer, der enten har været fortrængt fra den skrivendes bevidsthed eller blot ikke har fået opmærksomhed. Når man læser en fortælling 'mod hårene', betragter man tekstens metaforer som 'nye klæder', der skjuler ubevidste, 'nøgne' følelser. Derved afkoder analytikeren de socialt forhandlede mediationer. Man kan i stedet se en teksts symbolstruktur som udtryk for en socialt rettet sublimering, og efter en lignende tankegang kunne man, argumenterer Torben Kragh Grodal, erstatte Freuds fortrængningsbegreb med et generaliseret begreb om bevidstheds- og opmærksomhedsforskydning.

Nummerets øvrige artikler kredser også om det synlige og det usynlige. *Tania Ørum* og *Lise Busk-Jensen* skriver begge om postmoder-

nismen som inspiration og udfordring for feminismen. Kvindeforskningen har længe haft synliggørelse af kvinder på programmet, og en møjsommelig forskningsindsats har skullet skaffe dem en social og politisk identitet. Nu siger postmoderne feminister, at kønnet kun er en position i sproget uden virkelighedsreferencer, og at 'kvinde' kun er en metafor for forskel og andethed i den symbolske orden. Hvis det er rigtigt, kan kvinder så overhovedet synliggøres, og er de synliggjorte kvinder andet end stivnede sociale billeder? Tania Ørum mener, at feminismen i postmodernismen har fundet en interessant allieret i kampen mod den dominerende 'herredømmediskurs'. Lise Busk-Jensen argumenterer for, at kvindeforskningens kvindelige subjekt må forstås som en 'historisk mentalitet'.

I *Søren Schous* og *Lis Møllers* artikler fortsættes den tekstteoretiske diskussion. Søren Schou hævder i *Tekst og intention*, at der er et hemmeligt broderskab mellem nykritikken, marxismen og psykoanalysen omkring begrebet forfatterintention, idet de alle har ønsket at detronisere det almægtige skaber-subjekt for i stedet at se bag forfatterens ryg og under hans bevidsthedstærskel efter usynlig betydninger. Paul de Man, en af dekonstruktionens fædre, rehabiliterer til gengæld intentionalismen, når han ser tekster som intenderede betydninger, der forulempes af de sproglige koder, de udtrykker sig igennem. Søren Schou argumenterer selv for, at netop spillet mellem det synlige og det usynlige i teksten vil udviskes, hvis vi forlader intentionsbegrebet. Standpunktet eksemplificeres i en læsning af Goldschmidts fortælling: »En Dampskibstur«, der bringes som appendiks.

Lis Møller resumerer i *Historisk sandhed og narrativ sandhed* forskellige nyere positioner inden for psykoanalytisk litteraturteori og viser gennem en nærlæsning af Freuds »Konstruktion in der Analyse« (1937), at hans mange kritikere eller hovedløse efterlignere ikke har ret, når de har hævdet, at han blandede historisk sandhed og narrativ sandhed sammen. Tværtimod ser Freud selv, at resultatet af en psykoanalyse er en historie om fortiden, ikke en historie fra fortiden. Freuds egne forsøg på psykoanalytisk litteraturlæsning blev aldrig andet end indholdsarkæologi, men hans case stories indeholder med deres kredsen om erindringsorganisering, fortællerkompetence og analytiske konstruktioner en 'implicit narratologi', hævder Lis Møller med Peter Brooks, således at psykoanalysen og litteraturteorien på fortællingens niveau kan mødes på lige fod.

Til slut afrunder Ib Bondebjerg sin diskussion med Kim Schrøder (se *Kultur & Klasse* 61) i en forsonlig markering af medieforskerens position: man skal ikke falde på halen for alt, hvad medieindustrien lader glide hen over 'seerfladen', men fastholde sin kritiske analyse af dens usynlige manipulation med os seere.